

Contribution ID: 161

Tür: Oral Presentation

Buridan'ın Yapay Zekası: Ortaçağ Felsefesinden Günümüze

18 Aralık 2024 Çarşamba 18:00 (30 dakika)

Felsefe tarihinde çokça tartışılan paradokslardan biri olan Buridan'ın Eşeği paradoksunda, bir eşek iki eşit derecede cazip samanın önünde durur ve kararsızlığı sebebiyle aç kalarak ölür. 14. yüzyıl düşünürü Jean Buridan'ın a atfedilmesine rağmen kendisi böyle yazı kaleme almamıştır. Ancak benzer paradokslar çok öncesinden beri mevcuttur. İlk örneklerinden biri Aristoteles'te görülür: aç ve susuz bir adam eşit uzaklıkta olduğu yemek ve suya gitmekten önce olduğu yerde kalır. Gazali de çok benzer bir paradoks ortaya koyar ve tartışır. Paradoks temelinde özgür irade ve karar verme mekanizmalarına dair bir sorgulamaya yol açmaktadır.

Söz konusu paradoksa farklı bakış açıları ile yaklaşılmıştır. Leibniz, hiçbir zaman ideal bir ortamda böyle bir sorun ile karşılaşamayacağımızı söyler ve paradoksun olanaksızlığına işaret eder. Spinoza, bu durumda bir insanın öleceğini kabul ederken Gazali insanın seçim yapıp ölmeyeceğini söyler. Simplicius bu seçimin ilk denk gelinen yönünde olacağını söyler. Bazı düşünürler ise seçimin rastlantısal olduğunu, belli bir nedene bağlı olmadığını iddia ederler. Sorun, daha çok karar vermenin nasıl gerçekleştiği ve insanın özgür iradesinin olup olmadığı ekseninde ilerler. Özellikle Ortaçağ boyunca özgür irade sorununda Tanrı'nın bilgisi dahilinde yaşanan bir yaşam ile özgür iradenin olanaklılığı tartışmaları öne çıkar.

Yapay zeka (YZ) sistemleri de işlemleri sırasında karar verme mekanizmaları kullanır. YZ açısından karar verme mekanizmaları algoritmalar ve sahip olduğu veriler ile belirlenir. Ancak bu alan sürekli değişmekte ve güncellenmektedir. Bir otonom aracın önüne çıkan yaya karşısında durması veya bir reklam sekmesinin kişinin tercihlerine ve ihtiyaçlarına göre güncellenmesi bunların sadece çok küçük birer örneğidir. YZ'da yaşanan gelişmelerle insanların karar verme mekanizmalarına yardımcı olan hatta belki de kendi başına otonom bir yaşam süren ve karar alan yapıların karşımıza çıkacağı öngörülmektedir.

Buridan'ın eşeği paradoksunun sunduğu özgür irade-determinizm tartışmaları YZ eksenine çekildiğinde, YZ'nin öngöremediği durumlarda nasıl karar vereceği, eşdeğer iki sonuç arasında sonuç odaklı karar verme mekanizmalarının ne kadar etik sonuçlara varacağı ve insan müdahalesinin YZ'nin karar verme süreçlerinde ne kadar dahil olması gerekliliği gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak Buridan'ın eşeği paradoksu insan aklının karar verme süreci ve özgür iradeye dair önemli soruları ortaya koymaktadır. Bu çalışmada amaçlanan, paradoksun öne çıkardığı soruları YZ çerçevesinde yeniden ele almak ve özgür irade ve determinizm tartışmalarının YZ'nin karar verme mekanizmalarına nasıl yansıdığını değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Buridan'ın Eşeği Paradoksu, Özgür İrade, Determinizm, Karar Verme, Yapay Zeka

Presentation language / Sunum Dili

TR (Türkçe)

Disciplines / Disiplinler

Philosophy / Felsefe

E-mail / E-posta

fdcoban@istanbul.edu.tr

ORCID ID

0000-0002-9819-1153

Institution / Affiliation / Kurum

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü

Country / Ülke

Türkiye

Başlıca yazarlar:: Filiz Didem Çoban Sarı (İstanbul Üniversitesi)

Sunu yapanlar: Filiz Didem Çoban Sarı (İstanbul Üniversitesi)

Session Classification: Session 3.6 (Day 1)

Track Classification: Congist'24: Theoretical Foundations